

В. П. Пурнак, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Д. Д. Заяць, кандидат наук із державного управління, доцент кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування
Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

ПЕДАГОГІЧНО-ВИХОВНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У статті зазначено, що з моменту виникнення національної гвардії найважливішим компонентом діяльності було й залишається навчання і виховання особового складу, а педагогічно-виховні процеси є обов'язковим засобом підготовки нацгвардійців. У міру ускладнення діяльності служби, створення численних постійних національних гвардій педагогічно-виховні фактори отримують подальший розвиток. Предметом педагогічно-виховного процесу є навчання, виховання, освіта, підготовка нацгвардійців і колективів національної гвардії до успішного розв'язання поставлених службових завдань. Специфіка виховних чинників полягає в тому, що нацгвардійці з перших днів перебування в національній гвардії не просто навчаються та готуються як фахівці національної гвардії, а також розв'язують службові завдання.

Майже кожен нацгвардієць відразу залучається до діяльності колективу, стає до службових обов'язків і несе повну моральну, правову, юридичну відповідальність за розв'язання завдань із професійного призначення. Педагогічно-виховна діяльність у національній гвардії відрізняється від більшості інших педагогічних процесів своїм вихованням, навчанням, освітою, підготовкою до реальної професійної діяльності, пов'язаною з розв'язанням відповідальних завдань, що вимагають високих морально-психологічних якостей, готовності, здатності діяти у складних обставинах, зокрема, з ризиком для життя і здоров'я.

Водночас реалізація заходів із підтримки службової етики вимагає морально-психологічної готовності нацгвардійців. Необхідність підтримки постійної службової готовності робить вирішальний вплив на організацію і методику навчання, формує важливу для нацгвардійця установку на можливість ним розв'язання ситуації, що вимагає відповідного особистого втручання. Навчання нацгвардійців і колективів національної гвардії органічно поєднується зі службовою діяльністю, у результаті чого набагато розширюються їхні можливості.

Велика перевага педагогічно-виховного процесу полягає в тому, що може забезпечуватися високий ступінь соціальної активності нацгвардійців, а пізнавальні завдання переплітаються з практичними діями. Кінцевою метою навчання особового складу є постійна службова готовність до захисту інтересів громадян, підготовка переконаного, упевненого, всебічно розвиненого національного гвардійця. У процесі навчання як гуманітарного явища знаходять місце закономірності й пізнавальної діяльності, розвитку службової відповідальності, формування та розвитку особистості. Під час навчання важливими є виховання, оволодіння знаннями, навичками, а також необхідною для нацгвардійця специфічною пізнавальною діяльністю.

Ключові слова: державна політика, процес, педагогічно-виховні механізми, система, гуманітарна сфера, національна гвардія, реалізація, функціонування.

V. P. Purnak, D. D. Zaiats. Pedagogical and educational mechanisms of realization of the state humanitarian policy in the system of functioning of divisions of the National Guard of Ukraine

The article states that since the emergence of the National Guard, the most important component of activity has been and remains the training and education of personnel, and pedagogical and educational processes are a mandatory means of training National Guardsmen. As the activities of the service become more complicated, the creation of numerous permanent national guards, pedagogical and educational factors are further developed. The subject of the pedagogical and educational process is training, upbringing, education, preparation of the National Guard and the National Guard teams for the successful solution of the set official tasks. The specificity of educational factors is that from the first days of their stay in the National Guard, National Guard members not only study and train as specialists of the National Guard, but also solve service tasks.

Almost every National Guard member immediately joins the team, takes office and bears full moral, legal, legal responsibility for solving professional tasks. Pedagogical and educational activity in the National Guard differs from most other pedagogical processes by its upbringing, training, education, preparation for real professional activity related to solving responsible tasks that require high moral and psychological qualities, readiness, ability to act in difficult circumstances, including at risk to life and health.

© В. П. Пурнак, Д. Д. Заяць, 2021

At the same time, the implementation of measures to maintain professional ethics requires moral and psychological readiness of the National Guard. The need to maintain constant readiness has a decisive influence on the organization and methods of training, forms an important attitude for the National Guard to the possibility of resolving the situation, which requires appropriate personal intervention. The training of National Guardsmen and National Guard teams is organically combined with service activities, as a result of which their opportunities are greatly expanded.

The great advantage of the pedagogical and educational process is that it can provide a high degree of social activity of the National Guard, and cognitive tasks are intertwined with practical actions. The ultimate goal of personnel training is constant service readiness to protect the interests of citizens, training of a convinced, confident, comprehensively developed National Guard. In the process of learning, as a humanitarian phenomenon, there is a place of regularity and cognitive activity, the development of official responsibility, the formation and development of personality. During training, education, mastering knowledge, skills, as well as specific cognitive activities necessary for a National Guard are important.

Key words: state policy, process, pedagogical and educational mechanisms, system, humanitarian sphere, national guard, implementation, functioning.

Постановка проблеми. Процес виховання діалектично розвивається, а в процесі навчання мають місце всі щаблі пізнання: чуттєве сприйняття, абстрактне мислення і практика. У службовій діяльності нацгвардійця мислення і практика виступають в єдності, співвідношення між ними в кожному конкретному випадку визначається рівнем розвитку національних гвардійців, їхнім умінням удосконалюватися, наявністю матеріально-технічної бази та майстерністю навчальних особистостей [4]. Тому важливо, щоб матеріал унаслідок педагогічно-виховної діяльності сприймався повноцінно, піддавався логічній обробці, щоб теоретичні знання втілювалися в практичні справи, а повсякденна практика нацгвардійців була підкріплена теорією.

Досягнутий рівень оволодіння службовими навичками не є межею можливого, тому дуже важливо не зупинятися на досягнутому, постійно ставити перед підрозділами національної гвардії загалом конкретні завдання, що визначають перспективи вдосконалення службової майстерності. Процес виховання національних гвардійців має свої специфічні особливості, з огляду на що він є активним процесом взаємообумовленої діяльності [2]. До найважливіших базисів виховання поряд із загальними педагогічними положеннями належить моделювання навчання нацгвардійців відповідно до вимог діяльності корпусів і підрозділів національної гвардії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті численних досліджень і публікацій встановлено, що специфіка педагогічно-виховної діяльності серед нацгвардійців у взаємодії з практичною службовою діяльністю ґрунтується на науковій організації навчання нацгвардійців і колективів національної гвардії. Насамперед це полягає в навчанні та вихованні національних гвардійців і колективів національної гвардії, а також у підготовці до успішного ними виконання поставлених службових завдань [11]. Важливим є навчання особового складу національної гвардії, підготовка підрозділів до ефективних дій в умовах службової діяльності.

Функціональні завдання, покладені на національну гвардію в умовах нестабільної політичної та економічної ситуації, у процесі реформування національної гвардії та об'єктивно існуючих для нашої країни зовнішніх загроз зумовлюють зміну базису розв'язання проблеми якості підготовки фахівця національної гвардії. Науковий, педагогічний і методичний аналіз дав змогу виявити зв'язок особливостей здійснення професійної діяльності, що вимагає чіткої сформованості професійної компетентності з основними категоріями службового функціонування фахівців національної гвардії [9]. Процесуальні компоненти педагогічно-виховного процесу сьогодні вимагають більш поглибленого теоретичного й методологічного забезпечення.

Інформація, отримана з результатів досліджень у межах гуманітарних і соціальних наук, дає цілісне уявлення про людину й колектив як об'єкт і суб'єкт впливів і взаємодій. Використання на практиці моделює педагогічний процес і його елементи, виховання нацгвардійців є процесом, спрямованим на розвиток особистості нацгвардійця, його якостей, відносин, поглядів, переконань і поведінки. Педагогічно-виховна діяльність у середовищі нацгвардійців є основним шляхом отримання ними освіти, а також цілеспрямованим, організованим, планомірним і систематично реалізованим процесом оволодіння знаннями, вміннями і навичками.

Метою статті є обґрунтування формування та реалізації державної гуманітарної політики щодо проходження виховних процесів у підрозділах національної гвардії на сучасному етапі в Україні.

Виклад основного матеріалу. Навчання і вся служба нацгвардійців і колективів національної гвардії проходять в умовах постійної службової готовності, тобто охоплюють такі види діяльності, які самі викликають потребу формувати якості, необхідні для успішного розв'язання службових завдань. Натомість розвиток нацгвардійців як особистостей зумовлює процес вдосконалення психічної, інтелектуальної, фізичної, професійної діяльності, відповідних якостей національних гвардій [12]. Оволодіння знаннями, вміннями та навичками здійснюється під час організованої пізнавальної діяльності нацгвардійців і колективів національної гвардії.

Успішне розв'язання цього завдання можливе під час дотримання низки факторів, потрібен більш суворий відбір навчального матеріалу, форм і методів навчання. Тепер особливо важливо підпорядкувати навчання інтересам державної доцільності, вчитися справді того, що необхідно на службі, висуваючи на перший план ідейний гарт, професійну, психологічну підготовку. В організації навчального процесу важливо постійно зважати

на інтереси службової готовності, швидкої підготовки фахівців національної гвардії. Навчання знаходить свій імператив тільки в умовах службового порядку, точного і суворого виконання наказів, настанов та інструкцій.

У масштабі структурного підрозділу національної гвардії потрібні пошуки нових резервів для підвищення ідейно-теоретичного та методичного рівня занять, ефективних прийомів і засобів навчання, більш досконалої навчально-матеріальної бази [7]. Одним з основних завдань педагогічно-виховного процесу є підтримка службової готовності національної гвардії, а також успішне розв'язання поставлених службових завдань. Виховання нацгвардійців повинно бути спрямоване на те, щоб у кожному колективі національної гвардії сформувалися й закріпилися високі моральні та фізичні якості для реалізації поставлених цілей.

У цьому аспекті важливими є формування нацгвардійця як громадянина і професіонала, наділення нацгвардійців системою технічних знань і спеціальних якостей, які забезпечать ефективні дії в будь-яких ситуаціях. Забезпечення розвитку інтелектуальних, моральних і фізичних якостей кожного нацгвардійця повинно стимулювати вироблення психологічної стійкості, а також готовності до майбутніх труднощів службової діяльності, здійснення довіри у нацгвардійців один до одного, взаємодопомоги і взаєморозуміння [5]. Об'єктами державної політики педагогічно-виховного процесу в підрозділах національної гвардії стають усі нацгвардійці, особливу увагу під час служби має також педагогічний вплив і специфіка колективу національної гвардії.

Особливість педагогічно-виховного процесу в підрозділах національної гвардії полягає в тому, що нацгвардійцями є вже майже дорослі люди зі своїми поглядами, інтересами, переконаннями, особливостями особистості, а також рівнем розвитку вихованості, зі своїми сильними та слабкими сторонами. Із службовими базисами діяльності фахівців національної гвардії пов'язується не тільки здатність до прийняття рішень, організації взаємодії та всебічного забезпечення дій підрозділів, а й навички використання логічних висновків під час аналізу інформації й володіння методами моделювання і прогнозування ситуації, що склалася, класифікації та чіткості постановки та виконання завдань.

У педагогічно-виховних процесах у підрозділах національної гвардії використовуються такі категорії, як професійна педагогічна культура офіцера, самовиховання, самоосвіта службовців та інші сучасні поняття і підходи. Комунікативна категорія службового функціонування фахівців національної гвардії передбачає навички організації та згуртування колективу для виконання службових завдань, планування й розподілу службового часу, встановлення правильних відносин під час роботи з підлеглими і цивільним населенням під час виконання службових завдань [10].

Педагогічно-виховна діяльність серед службовців національної гвардії органічно поєднана з високою загальною і професійною підготовленістю та, відповідно, взаємопов'язана з усіма категоріями службової діяльності військовослужбовця національної гвардії. Вона призначена для розв'язання завдань із підтримки в підрозділі сприятливого психологічного клімату, формування системи поглядів, переконань, позицій і дій, які розкривають сутність педагогічно-виховної діяльності та використання креативних прийомів у нестандартних ситуаціях [6]. Повсякденна діяльність підрозділів національної гвардії повинна спиратися на сучасні досягнення військової науки та науки державного управління.

Цей постулат передбачає оновлення змісту відповідної освіти, здатної гнучко реагувати на досягнення науки в підготовці кадрів, розроблення нових освітніх технологій, в основі яких закладено виховний характер педагогічного процесу, що поєднується з глибоким проникненням у суть практичної діяльності, оволодінням на високому рівні загальноосвітніми та професійними компетенціями [3]. Під час навчання військовослужбовців національної гвардії виникла необхідність в обґрунтуванні використання сучасних форм навчання, які полягають у моделюванні процесу використання інтерактивних форм навчання, що відображає його призначення, суть і властивості.

Особливостями педагогічно-виховної роботи зі службовцями національної гвардії, зокрема, є індивідуальна виховна робота, що полягає в систематичному і цілеспрямованому впливі на свідомість, почуття, волю і поведінку нацгвардійця з урахуванням його вікових, соціальних, психологічних та інших особливостей, умов служби, побуту та відпочинку в інтересах його всебічного розвитку й підготовки до успішного виконання службових і функціональних обов'язків [1]. Отже, перш за все необхідно визначити завдання індивідуально-виховної роботи з нацгвардійцями, а вже потім розробити програму виховної роботи з урахуванням психологічних особливостей і, нарешті, визначити найбільш ефективні форми та методи педагогічно-виховної роботи загалом.

Найбільш ефективною формою педагогічно-виховної роботи є активний діалог, а виховання виступає сукупністю прийомів і засобів впливу на психіку і поведінку нацгвардійців, що здійснюються відповідно до цілей виховання, властивостей особистості і з урахуванням конкретної ситуації. Виховання забезпечується методами переконання та примусу, водночас жоден із методів виховання не є універсальним і не розв'язує всіх завдань [8]. Серед нестандартних методів виховання можна виділити прийоми, вироблені в процесі особистої виховної практики. За незначних відхилень від норми використовуються методи комунікативного регулювання, які застосовуються в процесі повсякденного спілкування.

Висновки з досліджуваного матеріалу і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Професійна готовність службовця національної гвардії зумовлюється його успішним навчанням і службовою діяльністю,

встановлено, що у згуртованих підрозділах національної гвардії за несприятливих умов соціальної адаптації трудності освоєння спеціальності нацгвардійця трапляються не так часто. Натомість у вихованні службовців національної гвардії не враховується емоційна сторона, яка найчастіше руйнує самі знання про культуру поведінки людини в колективі. Унаслідок цього встановлюються, зберігаються і змінюються найважливіші форми взаємовпливів і контактів нацгвардійців, групової та колективної взаємодії. У формуванні взаємовідносин важливу роль відіграють ідейний і моральний вплив на колектив і особистість, формування соціально-ціннісних орієнтацій і звичок статутної поведінки.

Важливими є адаптація особистості до колективу і створення умов для прискореного пристосування національних гвардійців один до одного, аналіз стилю міжособистісного спілкування службовців, комплексна оцінка психологічної сумісності нацгвардійців і створення оптимальних умов взаєморозуміння і взаємної задоволеності партнерів у процесі виконання службових функцій, розвиток ініціативності у національних гвардійців. Взаєминами в колективі національної гвардії є різні види взаємозв'язку і спілкування службовців у процесі їхнього спільного життя і діяльності. Формування статутних взаємовідносин і згуртованості починається з оцінки адаптації національних гвардійців до колективу, стилю їхнього спілкування, психологічної сумісності та елементів групової згуртованості.

Список використаних джерел:

1. Акімова Л.М. Теоретичні основи державного управління розвитком національної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток* : електрон. наук. фах. вид. 2015. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1210>.
2. Державний сектор і функції держави у період кризи / О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, О.М. Кошик та ін. Київ : СПД Моляр С.В., 2009. 130 с.
3. Карп'як О.М. Адаптація особистості в системі політичних відносин (теоретико-методологічний аналіз) : монографія. Дніпродзержинськ : Середняк Т.К., 2012. 194 с.
4. Коваленко О.М. Державне управління в процесі соціалізації суспільного відтворення. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2013. № 2. С. 71–75.
5. Коновалова І.В. Механізм державного управління регіональними соціальними програмами в Україні : автореф. дис. ... канд. наук. з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2011. 19 с.
6. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України : аналіт. доп. / О.О. Резнікова, В.Ю. Цюкало, В.О. Паливода та ін. Київ : НІСД, 2015. 58 с.
7. Костюк І.В. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf.
8. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций / пер. с англ. в 2 т.; общ. ред. акад. Д.М. Гвишиани. Москва : Прогресс, 2017. Т. 1. 497 с.
9. Мамонов І.Л. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf.
10. Меляков А.В. Гуманітарна сфера як предмет досліджень в науці державного управління. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Магістр, 2012. № 1. 205 с.
11. Парубчак І.О. Основні аспекти сучасних суспільно-політичних та управлінських відносин у системі міжнародного співробітництва. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління»*. 2013. Вип. 1 (8). С. 170–177.
12. Пироженко В.О. Гуманітарна складова національної безпеки: предмет дослідження та коло основних проблем. *Стратегічна панорама*. 2005. № 2. С. 27–35. URL: http://niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue=2005_2.

References:

1. Akimova L.M. (2015), “*Teoretychni osnovy derzhavnoho upravlinnya rozvytkom natsional'noyi bezpeky*” [“Theoretical Foundations of Public Administration Development of National Security”], electron. sciences prof. edition *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok* [Public administration: improvement and development], vol. 5, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1210> [Ukraine]
2. Karpyak O.M. (2012), *Adaptatsiya osobystosti v systemi politychnykh vidnosyn (teoretyko-metodolohichnyy analiz)* [Adaptation of personality in the system of political relations (theoretical and methodological analysis)], Monograph, Press Serednyak T.K., Dniprodzerzhyn'sk, 194 p. [Ukraine]
3. Kovalenko O.M. (2013), “*Derzhavne upravlinnya v protsesi sotsializatsiyi suspil'noho vidtvorennya*” [“Public administration in the process of socialization of social reproduction”], journal *Derzhava ta rehiony. Ser.: Derzhavne upravlinnya* [State and regions: Public Administration], vol. 2, pp. 71-75 [Ukraine]

4. Konovalova I.V. (2011), *Mekhanizm derzhavnoho upravlinnya rehional'nykh sotsial'nykh prohramamy v Ukrayini* [Mechanism of state management of regional social programs in Ukraine], PhD thesis: 25.00.02 “Mechanisms of public administration”, press *Khark. rehion. in-t derzh. upr.*, Kharkiv, 19 p. [Ukraine]
5. Kostyuk I.V. (2013), “*Derzhavne upravlinnya v Ukrayini v period realizatsiyi administratyvnoyi reformy: osnovni ponyattya ta katehoriy*” [Public administration in Ukraine during the period of implementation of administrative reform: main concepts and categories], journal *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya* [Public administration and local government], available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf [Ukraine]
6. Kunts G. (2017), *Upravleniye: sistemnyy i situatsionnyy analiz upravlencheskikh funktsiy* [Management: a system and situational analysis of managerial functions], per. s angl. v 2t., Obshch. red. akad. D. M. Gvishiani, Press *Progress*, Moskva, T.1. 497p. [Russia]
7. Mamonov I.L. (2012), *Publichne upravlinnya, derzhavne upravlinnya, sotsial'na polityka i mistseve samovryaduvannya yak skladovi sotsial'noho upravlinnya* [Public administration, public administration, social policy and local self-government as components of social management], available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf [Ukraine]
8. Melyakov A.V. (2012), “*Humanitarna sfera yak predmet doslidzhen' v nauksi derzhavnoho upravlinnya*” [“The humanitarian sphere as an object of research in the science of public administration”], collection of scientific works *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya* [Theory and practice of public administration], Kharkiv, vol. 1, 205 p. [Ukraine]
9. Parubchak I.O. (2013), “*Osnovni aspekty suchasnykh suspil'no-politychnykh ta upravlins'kykh vidnosyn u systemi mizhnarodnoho spivrobotnytstva*” [“The main aspects of modern socio-political and managerial relations in the system of international cooperation”], bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine *Seriya Derzhavne upravlinnya* [Series Public Administration], vol. 1(8). pp. 170-177 [Ukraine]
10. Paskhaver O.Y., Verkhovodova L.T., Koshyk A.M. et al (2009), *Derzhavnyy sektor i funktsiyi derzhavy u period kryzy* [Public sector and functions of the state during the crisis], Press *SPD Molyar S.V.*, Kyiv, 130 p. [Ukraine]
11. Pyrozhenko V.O. (2005), “*Humanitarna skladova natsional'noyi bezpeky: predmet doslidzhennya ta kolo osnovnykh problem*” [“The humanitarian component of national security: the subject of research and the range of key issues”] journal *Stratehichna panorama* [Strategic panorama], vol. 2, available at: niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue=2005_2 [Ukraine]
12. Reznikova O.O., Tsyukalo V.Y., Palyvoda V.O. et. al (2015), *Kontseptual'ni zasady rozvytku systemy zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Ukrayiny* [Conceptual basis of development of the system of ensuring national security of Ukraine], Analytical report, Press *NISS*, Kyiv, 58 p. [Ukraine].